

Kringlaskolan AB 556773-4065
tobias.ankarsward@academedia.se

2022-03-28
Dnr 2020:8334

Beslut

efter kvalitetsgranskning om skolors hantering
av värdegrundsfrågor i undervisningen, med
fokus på kontroversiella frågor

Innovitaskolan Södertälje, Kringlaskolan AB

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19-20 § § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Innovitaskolan Södertälje avseende verksamhetens kvalitet inom hantering av värdegrundsfrågor i undervisningen med fokus på kontroversiella frågor. Granskningen är inriktad på ämnena samhällskunskap och biologi i årskurs 8 och 9 men behandlar också skolans övergripande värdegrundsarbete.

Kvalitetsgranskningens syfte är att bedöma hur skolans arbete med kontroversiella frågor främjar att eleverna utvecklar demokratisk kompetens, de värden och förmågor eleverna behöver för att verka som aktiva ansvarstagande medborgare.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området (se bilaga 2). Skolinspektionen bedömer verksamhetens kvalitet i tre nivåer, kvalitetskriterier uppfylls i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter.

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Innovitaskolan Södertälje i följande utsträckning:

Arbetet med kontroversiella frågor i samhällskunskap och biologi

Skolinspektionen bedömer att arbetet med kontroversiella frågor i samhällskunskap och biologi *i hög utsträckning* främjar utvecklingen av demokratisk kompetens.

Skolans stödjande strukturer för lärarnas hantering av kontroversiella frågor

Skolinspektionen bedömer att Innovitaskolan Södertälje *i hög utsträckning* har stödjande strukturer som främjar lärarnas hantering av kontroversiella frågor i undervisningen.

Utifrån framtagna kvalitetskriterier har Skolinspektionens utredning inte visat annat än att verksamheten inom de granskade områdena fungerar väl.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område

Arbetet med kontroversiella frågor i samhällskunskap och biologi

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen i biologi och samhällskunskap i årskurs 8 och 9 behandlar kontroversiella frågor på ett sätt som främjar utveckling av demokratisk kompetens.

I detta ingår att läraren arbetar för ett tillitsfullt klassrumsklimat. Läraren använder olika strategier för att hantera laddade frågor i undervisningen så att alla elever får möta och pröva olika argument. Läraren gör eleverna delaktiga genom att fånga upp vilka frågor som kan vara kontroversiella och viktiga för eleverna. I undervisningen kring laddade frågor ingår att eleverna får granska andras ställningstaganden kritiskt, analysera frågor utifrån flera perspektiv och själva ta ställning. I detta ingår också att undervisningen rymmer språkutvecklande moment.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att arbetet med kontroversiella frågor i samhällskunskap och biologi i *hög utsträckning* främjar utvecklingen av demokratisk kompetens.

Skolinspektionens granskning visar att lärarna med hjälp av olika strategier och metoder skapar en trygg klassrumsmiljö som främjar diskussioner och samtal mellan elever. Lärarna använder elevernas erfarenheter i undervisningen, vägleder eleverna i diskussioner och ställer utmanande frågor i syfte att träna elevernas kritiska tänkande. Undervisningen ger eleverna möjlighet att leva sig in i andras situation och ta ställning.

Motivering

Förutsättningar för ett tillitsfullt klassrumsklimat

Det förekommer flera aktiva insatser för att skapa ett tillitsfullt klassrumsklimat där alla elever kommer till tals

Granskningen visar att lärarna arbetar med olika strategier och metoder för att åstadkomma en undervisning där det är lätt för både flickor och pojkar att uttrycka sig i olika frågor.

Lärarna och eleverna berättar i intervjuer med Skolinspektionen att den vanligaste formen för att eleverna ska komma till tals är genom diskussioner i par eller i helklassdiskussioner. Ofta har dessa diskussioner föregåtts av att eleven först reflekterat över frågan eller ämnet på egen hand. På Innovitaskolan Södertälje arbetar lärarna med temapaketen som är gemensamt utformade i ämneslag och ämnesövergripande. I dessa teman finns områden som brukar kunna bli kontroversiella bland eleverna. Exempel på sådana områden som lärarna tar upp är sexualitet, identitet, genteknik, evolutionsteorin, kulturella skillnader religion, heteronormen, heder och jämställdhet. Eleverna bekräftar de exempel lärarna tar upp. Det framgår också att det finns regler för diskussioner och att lärarna använder olika strategier för olika arbetsområden. Det kan handla om att lärarna delar in klassen i mindre grupper om de bedömer att det ger ett bättre samtalsklimat. Det finns både en socialpedagog och kurator som lärarna exempelvis kan ta hjälp av för att ha diskussionsgrupper. Lärarna i biologi och samhällskunskap beskriver hur de tar hänsyn till vad som blir bäst för eleverna när de planerar olika undervisningsaktiviteter som rymmer frågor som kan vara eller är kontroversiella på skolan och för eleverna. De väljer undervisningsaktivitet beroende på vad som passar lektionens innehåll som exempelvis gruppövningar, helklassundervisning och laborationsövningar..

När temapaketen presenteras för eleverna görs eleverna enligt lärarna delaktiga genom att de får komma med idéer till arbetsområdet. Lärarna berättar att de genomför avstämningar på klasstiden då de ibland gör enkäter där eleverna får svara på skolövergripande frågor, men också på frågor som är kopplade till undervisningen. På det sättet kan enligt lärarna elevernas tankar tas till vara på olika sätt.

När det kommer kommentarer från elever som kan uppfattas som kränkande använder lärarna olika strategier. Lärarna berättar att de kan bemöta kommentarer i stunden, men också ta hjälp av till exempel socialpedagogen. Lärarna ger också exempel på att de följer upp kommentarer eller laddade diskussioner längre fram i undervisningen. Lärarna beskriver att de agerar normförmedlare i diskussioner som rör värdegrundsfrågor, ett sådant exempel är en diskussion där en elev hänvisat till en religiös ledare som uttryckt sig kränkande om homosexuella. Eleverna bekräftar i intervjuerna att lärarna aktivt arbetar med att de ska ha åsiktsfrihet, men också veta var gränsen går och vilken värdegrund som gäller.

Kritiskt tänkande och perspektivseende

Eleverna tränas aktivt i kritiskt tänkande och ställningstaganden

Granskningen visar att lärarna har ett medvetet kritiskt förhållningssätt där eleverna får arbeta med olika åsikter och vad de baseras på.

Lärarna ger flera exempel på hur eleverna tränas i att själva ta ställning, i såväl biologi som i samhällskunskap, men också att eleverna får ta del av olika ställningsta-

ganden. Detta bekräftas av eleverna. När eleverna ska ta ställning i en fråga, till exempel om var gränserna går för genteknik, läser de först på om ämnet, så att de har fakta i frågan och sedan får eleverna ta ställning. Eleverna får pröva sina ställningstaganden i klassrumsdiskussioner, men också i mera förberedda övningar som debatter. Lärarna ger exempel på att eleverna både får delta i debatter där eleven själv tagit ställning i en fråga, men också där de tilldelats en åsikt som de ska stå för.

Av intervjuerna framgår vidare att eleverna får uppgifter där de ska skilja på fakta och åsikter. Lärarna i samhällskunskap ger exempel på att eleverna fått jämföra källor som behandlat samma ämne där eleverna identifierat faktafel i texterna som de jämfört. I intervju med lärare i biologi ges exempel på att eleverna jämför två filmer där den ena innehåller faktafel och utifrån kontrollfrågor identifierar vad som stämmer och inte. Lärarna berättar att eleverna också får göra källkritisk reflektion om källornas tillförlitlighet. I detta arbete använder lärarna olika material såsom faktafilmer eller spelfilmer, vilka berör ämnesområden som eleverna får diskutera och utgå från när de ska ta ställning. På det sättet beskriver lärarna att eleverna också får exempel på hur andra agerar eller tar ställning i en fråga. Lärarna berättar vidare att de även använder textmaterial som både är faktabaserade, som artiklar från uppslagsverk, eller skönlitteratur. En lärare i samhällskunskap ger exempel på samarbeten mellan ämnen inom temapaketen och hur dessa samarbeten bidrar till att bredda och ge flera perspektiv på ämnet, men att det också öppnar för att använda olika material för att belysa en fråga eller ett ställningstagande.

Eleverna får möjlighet att leva sig in i andras situation samt ges möjligheter att belysa ställningstaganden ur olika perspektiv

Granskningen visar att eleverna på olika sätt får arbeta med frågor utifrån olika aspekter.

Eleverna lyfter fram att de fått pröva att leva sig in i olika situationer, till exempel att leva i en viss historisk tid, att vara funktionshindrad, att ha en annan identitet och så vidare. En lärare i samhällskunskap belyser frågan om klimatförändring utifrån en klimatförnekares perspektiv. Läraren beskriver att det är ett exempel som breddar och tar upp ståndpunkter som kanske inte kommit till uttryck hos eleverna tidigare, men som finns i samhället och i debatten om klimatförändringarna. Vidare finns det exempel på att lärarna arbetar med etiska perspektiv i undervisningen såsom människors och djurs värde, genteknikens möjligheter och gränser, demokratiska värden och yttrandefrihet.

På Innovitaskolan Södertälje finns flera exempel på att undervisningen rymmer språkutvecklande moment. Lärarna ger exempel på bildstöd, begreppsstöd, stöd med att formulera meningar och fraser samt även fördjupat diskussionsstöd för att reda ut om en elev verkligen förstått när det handlar om begrepp som är knutna till känsliga frågor. Ett exempel på det är i samband med undervisningen om samtycke

där läraren kunde få stöttning av kurator eller socialpedagog att följa upp muntligt vad eleven förstod eller inte förstod.

Skolinspektionen har inte identifierat något utvecklingsområde inom bedömningsområdet.

Skolans stödjande strukturer för lärarnas hantering av kontroversiella frågor

Här bedöms i vilken utsträckning skolan har stödjande strukturer som främjar lärarnas hantering av kontroversiella frågor i undervisningen.

I detta ingår att skolan har ett aktivt och systematiskt värdegrundsarbete som rymmer laddade och känsliga frågor. Skolledningen har kunskap om kontroversiella frågor på skolan och i omvärlden, vilket inkluderar beredskap för frågor som kan komma att bli aktuella att hantera. Skolledningen har också en god bild av hur lärarna arbetar inom området och vilket behov av stöd som kan finnas. I detta ingår att skolan har ett gemensamt förhållningssätt kring hur laddade frågor bör hanteras i undervisningen. Det ingår också att lärarna har möjlighet till gemensam reflektion kring undervisningen och kollegialt lärande eller annan kompetensutveckling vid behov.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att Innovitaskolan Södertälje i *hög utsträckning* har stödjande strukturer som främjar lärarnas hantering av kontroversiella frågor i undervisningen.

Skolinspektionens granskning visar att skolan har ett väl förankrat och systematiskt värdegrundsarbete som rymmer laddade och kontroversiella frågor. Vid skolan finns gemensamma förhållningssätt och en aktiv skolledning vilket stödjer och ger lärarna goda förutsättningar att hantera olika värdegrundsrelaterade frågor i undervisningen. Granskningen visar vidare att undervisningen utvecklas systematiskt i ett gemensamt arbete. Skolans stödjande strukturer för arbetet med kontroversiella frågor håller enligt Skolinspektionens bedömning hög kvalitet.

Motivering

Prioritering på skolövergripande nivå

Det finns ett systematiskt kvalitetsarbete avseende värdegrundsfrågor där arbetet med kontroversiella frågor ingår

Granskningen visar att det finns en systematik i värdegrundsarbetet där olika frågor som kan vara laddade eller kontroversiella finns med i såväl årshjul som lektionsplaneringar och skolövergripande aktiviteter.

På skolan används, liksom nämnt ovan, temapaketer för att planera undervisningen och till dessa temapaketer finns det värdegrundsfrågor som klasslärarna använder under klasstiden och temadagar. I intervjuerna framgår att laddade frågor är en del av arbetet och att eleverna regelbundet får möjlighet att reflektera och uttrycka sig kring laddade frågor inom dessa aktiviteter. Eleverna beskriver att de exempelvis får sitta tillsammans och föra samtal utifrån specifika teman. För att fördela ordet används exempelvis en boll och bollen signalerar möjlighet att uttrycka sig fritt och utan kommentarer från andra i gruppen. I intervjuer med lärare, elevhälsa och elever framkommer det också att eleverna kan delas in i mindre grupper för att möjliggöra fördjupade samtal kring särskilt känsliga frågor, exempelvis sexualitet. Eleverna beskriver också att de fått arbeta kreativt genom film och andra medier där de till exempel gjort kollage om frågor som rör ens identitet.

Det finns exempel från både lärare och rektor samt biträdande rektor som visar på medvetenhet kring vilka frågor som är och kan bli känsliga för eleverna på skolan. Skolledningen säger att arbetet med dessa frågor är säkrade via årshjulet och frågorna finns kartlagda och redovisade i det årshjul Skolinspektionen tagit del av. Rektor kan också noggrant redogöra för beredskap och hur man arbetat i samband med till exempel krigsutbrottet i Ukraina. Framåt har rektor och biträdande rektor tillsammans med elevhälsa och lärare reflekterat över nya områden inför Lgr 22 och hur dessa ska genomföras. Det handlar bland annat om att ha en beredskap och planera för frågor som handlar om heder och samtycke.

Det framgår också att kollegiet vid skolan regelbundet diskuterar vilka frågor som är eller kan vara kontroversiella och hur lärarna arbetar med dem i undervisningen. Det kan handla om frågor om machokultur, jämställdhet och sexualitet. Även religion tas upp som exempel. En lärare beskriver att eftersom de flesta elever är religiösa behöver man ta hänsyn till det vid planeringen av undervisningen. Såväl lärare som skolledning beskriver i intervjuer att skolpersonalen tar ansvar när det gäller värdegrundsarbete, skolans demokratiuppdrag och kontroversiella frågor i undervisningen. Exempel som lyfts fram av lärare och skolledning är arbetet med värdegrundsfrågor på klasstid, planerad rastverksamhet och temadagar kopplade till värdegrundsarbete. Samhällslärarna uttrycker att kärnan i arbetet är värdegrunden. Det bekräftas också av eleverna genom exempel hämtade från det vardagliga arbetet, men också från klasstid och temadagar.

Vägledning och stöd

Det finns vägledning och stöd för lärarna i arbetet med kontroversiella frågor

Granskningen visar att lärarna har stöd av såväl varandra som skolläda, vilket leder till att lärarna är trygga med att undervisa om kontroversiella frågor.

Lärarna uttrycker att det finns ett öppet klimat på skolan som kännetecknas av prestigelöshet och stöttning. Genom närheten till socialpedagog och kurator upplever lärarna att det är lätt att få stöd i olika situationer, både plötsliga situationer och mer planerade aktiviteter. Lärarna ger exempel på att de redan i planeringsstadiet av frågor som handlar om sexualitet eller våld har bätt socialpedagog och/eller kurator att vara med. En mer plötslig situation kan vara att en elev uttrycker sig på ett hårt sätt i frågor om jämställdhet eller HBTQ-frågor, då läraren bätt om stöttning från socialpedagogen att följa upp den specifika händelsen. Genom att biträdande rektor finns i närheten av klassrum och personalrum finns det också möjlighet för lärare att få stöd vid behov på ett lättillgängligt sätt. Organiseringen av elevhälsa och skolläda borgar för att stödet utgår från lärarnas behov. Det märks genom det sätt elevhälsan involveras i arbetet med utformningen av temapaketen samt genom skollädans delaktighet i elevhälsoarbetet.

Gemensam utveckling av undervisningen

Det finns ett gemensamt arbete för att utveckla undervisningen och lärarnas kompetensutveckling planeras att återupptas efter pandemin

Granskningen visar att det finns ett systematiskt kvalitetsarbete för att synliggöra och utvärdera undervisningen kollegialt, där också kontroversiella frågor ingår på ett naturligt sätt.

Genom att lärarna tillsammans planerar och genomför arbetet med temapaketen så finns det ett naturligt sätt för lärare på skolan att utbyta erfarenheter kring arbetet med kontroversiella frågor, säger lärarna. Även elevhälsan knyts till detta arbete då de utvecklar värdegrundsfrågor som ska behandlas på klasstiden i förhållande till temapaketen. I Skolinspektionens intervjuer berättar lärarna att de reflekterar över egna synsätt och fördomar, men också att eleverna utmanar lärarnas perspektiv.

Lärarna berättar att det före pandemin fanns ett regelbundet arbete kring kompetensutveckling generellt, men att detta pausats under pandemin. Lärarna efterfrågar att detta arbete ska tas upp igen och rektorn uppger att det är något man planerar att göra. Utöver det visar både lärare och rektorn att skollädningen har god insikt i hur undervisningen fungerar. Det görs genom klassrumsbesök, genom att

ha en utsedd lärare som kan stötta genom auskultation samt genom elevhälsans aktiva och närvarande arbete i undervisningen.

Skolinspektionen har inte identifierat något utvecklingsområde inom bedömningsområdet.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Ana-Maria Koci Spång

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även Ewa Mölleryd, föredragande, Ulf Pantzare, utredare och Karin Lindqvist, utredare deltagit.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Intervjuerna på Innovitaskolan Södertälje genomfördes av utredarna Ewa Mölleryd och Ulf Pantzare vid ett besök den 8-9 mars 2022.

Innovitaskolan Södertälje har 546 elever och är belägen i Södertälje kommun med Kringlaskolan AB som huvudman. På skolenheten Innovitaskolan Södertälje arbetar 19 lärare i biologi varav fyra är obehöriga. På skolenheten arbetar 19 lärare i samhällskunskap varav fem är obehöriga. I årskurs 8-9 arbetar en lärare med behörighet i biologi och en behörig och en obehörig lärare i samhällskunskap.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever
- Tre gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektor
- Dokumentstudier. Dels de dokument som begärts in från skolan och dels den officiella statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

Bedömningsområden

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Inom respektive område granskas följande:

Frågeställning 1

I vilken utsträckning hanteras kontroversiella frågor i undervisningen i samhällskunskap och biologi i årskurs 8-9, så att det främjar utveckling av demokratisk kompetens?

Kvalitetskriterier

Förutsättningar för ett tillitsfullt klassrumsklimat

Lärarna arbetar aktivt för att främja ett öppet klassrumsklimat, så att pojkar och flickor vill och vågar yttra sig, även i kontroversiella frågor.

Kritisk tänkande och argumentation

Lärarna arbetar medvetet för att uppmuntra och utmana pojkar och flickor att kritiskt granska egna och andras ställningstaganden och grunderna för dem, även i kontroversiella frågor.

Perspektivseende och etiska ställningstaganden

Lärarna arbetar medvetet för att låta pojkar och flickor möta/pröva/analysera olika perspektiv på kontroversiella frågor och göra en bedömning, så att frågorna ges en allsidig belysning och eleverna tränas och utmanas i att se frågorna på flera nya sätt.

Frågeställning 2

I vilken utsträckning finns stödjande strukturer och andra förutsättningar som främjar lärarnas hantering av kontroversiella frågor i undervisningen?

Kvalitetskriterier

Prioritering på skolövergripande nivå

Rektorn har ett strategiskt och aktivt värdegrundsarbete där arbetet med kontroversiella frågor ingår, så att skolan som helhet arbetar utifrån ett gemensamt förhållningssätt kring dessa frågor.

Vägledning och stöd

Lärarna ges vägledning, stöd och kompetensutveckling, så att de känner sig trygga och inte undviker olika kontroversiella frågor i undervisningen.

Gemensam utveckling av undervisningen

Lärarna utbyter erfarenheter och reflekterar tillsammans över utmaningar och lärdomar i undervisningen, så att deras didaktiska strategier och metoder gällande hantering av kontroversiella frågor utvecklas.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/aktuellt/granskningar-pa-gang/skolans-hantering-av-vardegrundsfragor-med-fokus-pa-kontroversiella-fragor/>

Bilaga 3: Författningsstöd

Bedömningsområde 1

1 kap. 4-5 §§ skollagen, 10 kap. 2 § skollagen

Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan

1. Skolans värdegrund och uppdrag. Grundläggande värden, Förståelse och medmänsklighet, Saklighet och allsidighet, Rättigheter och skyldigheter, Skolans uppdrag

2. Övergripande mål och riktlinjer. Normer och värden, Kunskaper, Elevernas ansvar och inflytande, Skola och hem, Rektorns ansvar

Kursplaner för ämnena biologi och samhällskunskap i grundskolan (förordning [SKOLFS 2010:37] om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet

Bedömningsområde 2

1 kap. 4-5 §§ skollagen, 2 kap 10 § skollagen, 2 kap. 34 § skollagen, 4 kap. 3-5 §§ skollagen, 10 kap. 2 § skollagen

Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan

1. Skolans värdegrund och uppdrag. Grundläggande värden, Förståelse och medmänsklighet, Saklighet och allsidighet, Rättigheter och skyldigheter, Skolans uppdrag

2. Övergripande mål och riktlinjer. Normer och värden, Kunskaper, Elevernas ansvar och inflytande, Skola och hem, Rektorns ansvar